

**Rapportage
onveiligheid en slacht-
offerschap bij ouderen
in Oud-West**

Amsterdam, november 1994
Van Dijk, Van Someren en Partners
Pamela Pameijer
Anneke van Hoek
Agnes van Burik
Paul Boekhoorn

Inhoud

	pagina
1 Inleiding	1
1.1 Introductie	1
1.2 Onderzoeksvragen	1
1.3 Onderzoeksmethoden	2
1.3.1 Telefonische enquête	2
1.3.2 Klachtenregistratie	6
1.3.3 Interviews	6
1.4 Leeswijzer	8
2 Resultaten van de enquête	9
2.1 Achtergrondgegevens van ouderen	9
2.2 Onveiligheid van ouderen	11
2.3 Slachtofferschap van ouderen	15
2.4 Preventieve maatregelen	18
2.5 Samenvatting	19
3 De klachtenregistratie	22
4 Resultaten interviews	24
5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	30

1 Inleiding

1.1 Introductie

In stadsdeel Oud-West in Amsterdam kreeg men sinds eind tachtiger jaren signalen dat er sprake was van toenemend slachtofferschap van criminaliteit en toenemende onveiligheidsgevoelens onder ouderen¹. Dit bleek onder meer uit het aantal klachten hierover tijdens een spreekuur van de Wijkpost voor Ouderen. Om hieraan het hoofd te kunnen bieden heeft de Wijkpost voor Ouderen een aantal initiatieven ontplooid ter bevordering van de veiligheid van ouderen. Aangezien deze initiatieven succesvol bleken, is besloten de aanpak van onveiligheid van ouderen meer structureel aan te pakken. Hiertoe is een project 'veiligheid thuis en op straat' gestart. De doelstellingen van het project zijn:

- verminderen van slachtofferschap van ouderen;
- verminderen van onveiligheidsgevoelens van ouderen;
- verhogen van de weerbaarheid van ouderen tegen diverse vormen van criminaliteit;
- deskundigheidsbevordering bij instellingen en beroepsgroepen die regelmatig contact hebben met ouderen, zodat zij problemen van ouderen op gebied van veiligheid kunnen signaleren en bespreken.

Om inzicht te krijgen in de mate waarin de ouderen in stadsdeel Oud-West daadwerkelijk slachtoffer worden van criminaliteit, onveiligheidsgevoelens ervaren en behoefte hebben aan (preventieve) maatregelen op het gebied van veiligheidszorg, was onderzoek naar deze problematiek gewenst. Dit onderzoek is uitgevoerd door Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) te Amsterdam in de zomermaanden van 1994. De resultaten van dit onderzoek zullen mede de uitwerking van de doelstellingen van het project 'Veilig thuis en op straat' bepalen.

1.2 Onderzoeksvragen

Met het onderzoek wordt beoogd antwoord te geven op de volgende vragen.

Slachtofferschap van criminaliteit

- Hoeveel ouderen in Oud-West worden slachtoffer van criminaliteit?
- Hoeveel van deze ouderen worden binnen het eigen stadsdeel slachtoffer van criminaliteit?
- Van welke vormen van criminaliteit worden ouderen slachtoffer?
- Worden ouderen, die minder weerbaar zijn in termen van financiële positie, gezondheid of sociale contacten vaker slachtoffer van criminaliteit?

Onveiligheidsbeleving

- Hoeveel ouderen in Oud-West voelen zich op straat onveilig en in welke mate voelen zij zich onveilig?
- Hoeveel ouderen in Oud-West voelen zich op straat onveilig binnen het eigen stadsdeel en in welke mate voelen zij zich daar onveilig?
- Hoeveel ouderen in Oud-West voelen zich onveilig in huis en in welke mate voelen zij zich daar onveilig?

¹ Onder ouderen wordt verstaan: mensen ouder dan 60 jaar.

- Voelen ouderen, die minder weerbaar zijn in termen van financiële positie, gezondheid of sociale contacten zich vaker onveilig op straat en/of in huis?

Preventieve maatregelen

- Hoeveel ouderen hebben criminaliteitspreventieve maatregelen getroffen in of aan de woning?
- Welke maatregelen betreft het?
- Hoeveel ouderen hebben behoefte aan (meer) maatregelen op het gebied van veiligheidszorg?
- Welke maatregelen betreft het?
- Hoeveel ouderen zijn bereid om (meer) criminaliteitspreventieve maatregelen te treffen?
- Onder welke condities zijn zij hiertoe bereid?
- Welke preventieve activiteiten kunnen in het kader van het project ondernomen worden?
- Welke preventieve maatregelen treffen ouderen als ze de straat op gaan?

1.3 Onderzoeksmethoden

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen zijn drie instrumenten gebruikt.

- 1 Een telefonische enquête onder een steekproef uit de populatie ouderen in Oud-West.
- 2 Een analyse van de klachtenregistratie van het spreekuur van de Wijkpost voor Ouderen.
- 3 Interviews met sleutelpersonen die regelmatig contact hebben met geriatrische patiënten/ouderen die in de war zijn.

De enquête geeft vooral inzicht in getalsmatige verhoudingen, zoals bijvoorbeeld het percentage ouderen dat met onveiligheidsgevoelens kampt. De klachtenregistratie geeft aanvullende informatie over het aantal klachten op het gebied van veiligheid en de aard van de klachten. De interviews met sleutelpersonen verschaffen kwalitatieve informatie over een subgroep in de ouderenpopulatie die slecht te bereiken is met een (telefonische) enquête.

1.3.1 Telefonische enquête

Methode

De enquête die ten behoeve van dit onderzoek ontwikkeld is, bevat vragen over de volgende onderwerpen.

- **Onveiligheid van ouderen:** gevraagd is naar onveiligheidsbeleving en behoefte aan veiligheidszorg.
- **Slachtofferschap van ouderen:** gevraagd is naar slachtofferschap van een aantal delicten waar ouderen gewoonlijk slachtoffer van worden, zoals woninginbraak, beroving zonder en met geweld, fietsendiefstal, diefstal uit auto, vernieling aan auto, vernieling van (andere) eigendommen, fraude, bedreiging met geweld, mishandeling, pseudoverkoop, financiële benadeling onder dwang.
- **Preventieve maatregelen:** gevraagd is naar reeds getroffen criminaliteitspreventieve maatregelen en naar de bereidheid tot het treffen van criminaliteitspreventieve maatregelen.
- **Algemeen:** gevraagd is naar sociale contacten, gezondheidsbeleving, financiële positie en leeftijd.

De enquête is telefonisch afgenomen door het Amsterdamse Bureau Voor Onderzoek en statistiek (O+S) onder een steekproef uit de totale populatie ouderen in Oud-West. In de week voorafgaand aan de enquête heeft iedere steekproefpersoon een brief ontvangen van O+S waarin het doel van de enquête werd uitgelegd en waarin hen werd meegedeeld dat binnenkort telefonisch contact zou worden opgenomen. In de brief werd men met eventuele vragen over het onderzoek doorverwezen naar de Wijkpost Oud-West.

Steekproef

De totale populatie van mensen, ouder dan 60 jaar en woonachtig in Oud-West, bestaat uit in totaal 4011 personen². De populatie ouderen bestaat uit 63% vrouwen en 37% mannen. Er is derhalve een duidelijke 'oververtegenwoordiging' van vrouwen, met name in de hoogste leeftijdscategorie.

In de volgende tabel wordt de verdeling naar geslacht en leeftijd binnen de populatie ouderen in Oud-West aangegeven.

Tabel 1: Populatie ouderen Oud-West naar leeftijd en geslacht

Leeftijd	Man		Vrouw		Totaal	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
60-64	427	29	444	17	871	22
65-69	343	23	470	19	813	20
70-74	284	19	474	19	758	19
75-79	220	15	449	18	669	17
80+	210	14	690	27	900	22
Totaal	1.484	100	2.527	100	4.011	100

Tabel 2: Steekproef ouderen Oud-West naar leeftijd en geslacht*

Leeftijd	Man		Vrouw	Man		Vrouw	Totaal
61-65	20	17		45	55	100%	
66-70	23	19		45	55	100%	
71-75	23	21		41	59	100%	
76-80	18	22		35	65	100%	
> 80	16	21		34	66	100%	
Totaal	100%	100%					

* De steekproefpopulatie is naar leeftijd en geslacht en betrof een totaal van 60% vrouwen en 40% mannen.

Uit een vergelijking tussen de feitelijke populatie ouderen in Oud-West en de steekproefpopulatie kunnen, ofschoon de indeling in leeftijdscategorieën onderling iets afwijkt, de volgende opmerkingen worden gemaakt:

- er bevinden zich in de steekproef iets meer mannen en iets minder vrouwen dan in de feitelijke populatie (afwijking van 3 %);
- er is in de steekproef een lichte oververtegenwoordiging van de 'middencategorieën' wat betreft leeftijd en een lichte ondervertegenwoordiging wat betreft de jongste (met name bij de mannen) en oudste (met name bij de vrouwen) leeftijdscategorieën.

De vergelijking tussen populatie en steekproef op basis van geslacht en leeftijd geeft aanleiding tot de conclusie dat sprake is van een redelijk representatieve steekproef van de populatie ouderen in Oud-West.

Weging in steekproef op basis van woonvorm

Op grond van de cijfers van de Wijkpost Oud-West zijn enigszins afwijkende cijfers bekend, waarbij wel de huisvestingssituatie is aan te geven: 3576 personen wonen zelfstandig, 148 in beschermde woonvormen (aanleunwoning en hofjes) en 149 personen zijn woonachtig in een verzorgingshuis³.

Teneinde desgewenst afzonderlijke uitspraken te kunnen doen over deze drie groepen ouderen is besloten de respondenten uit de beschermde woonvormen en verzorgingshuizen over te vertegenwoordigen in de steekproef. Het was dan ook de bedoeling dat alle personen woonachtig in beschermde woonvormen en verzorgingshuizen in de steekproef zouden worden opgenomen. Mede aangezien niet van al deze personen een telefoonnummer te achterhalen was, zijn uiteindelijk 120 personen uit beschermde woonvormen en 89 personen uit verzorgingshuizen in de steekproef opgenomen (zie tabel 3). Daarnaast is een a-selecte steekproef getrokken van 688 personen uit de populatie van zelfstandig wonenden van wie de telefoonnummers zijn achterhaald.

Tabel 3: Aantallen ouderen in populatie, steekproef en onderzoeksgroep naar woonvorm

Woonvorm	Populatie		Steekproef		Onderzoeksgroep	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Zelfstandig	3576	92	688	77	265	83
Beschermde	148	4	120	13	42	13
Verzorgingshuis	149	4	89	10	13	4
Totaal	3873	100	897	100	320	100

Uit tabel 3 blijkt dat van de 897 steekproefpersonen 320 personen aan het onderzoek hebben meegewerkt. Dit betekent een respons-percentage van 36 % voor de gehele steekproef.

Het respons-percentage van zelfstandig wonende ouderen is het hoogst en ligt op 39 %. De respons van ouderen in beschermde woonvormen bedraagt 35 % en de respons onder ouderen in verzorgingshuizen is verhoudingsgewijs laag (15 %).

³ Dit blijkt uit het populatiebestand van de Wijkpost Oud-West.

Deze respons-percentages kunnen als matig tot slecht beschouwd worden voor een telefonische enquête. Zo lag de respons bij een telefonische enquête (in 1991) over bewegingsgedrag onder ouderen in geheel Amsterdam op 49% (zie 'Beweegredenen van Amsterdamse Ouderen'). Mogelijk dat de aard van het onderwerp en de lagere leeftijdsgrens (vanaf 55 jaar) in het onderzoek naar bewegingsgedrag verklaringen vormen van het feit dat de respons in het onderzoek naar veiligheid lager is uitgevallen dan in het onderzoek naar bewegingsgedrag.

In tabel 4 wordt weergegeven waarom mensen niet aan het onderzoek hebben meegewerkt.

Tabel 4: Redenen non-respons naar woonvorm (in %)

Redenen	Zelfstandig (%)	Beschermd (%)	Verzorgingshuis (%)	Totaal (%)
Niet-bereikbaar*	18	14	13	16
Andere dag terugbellen	1	3	2	2
Weigering	24	28	36	26
Gesprek afgebroken	3	6	3	4
Gezondheidsredenen**	9	11	23	11
Overleden	1	-	1	1
Taalproblemen	2	-	-	1
Reeds ondervraagd	1	-	1	1
Andere reden	5	3	6	5
Totale non-respons	64	65	85	64
Respons	36	35	15	36
Totaal	100	100	100	100

* Onder niet-bereikbaar wordt verstaan: geen gehoor, antwoordapparaat, in gesprek, informatietoon, fout telefoonnummer, persoon verhuisd.

**Onder gezondheidsredenen wordt verstaan: dement/niet in staat, langdurig ziek, doof/slechthorend.

Uit tabel 4 blijkt dat door ouderen in verzorgingshuizen relatief vaker is geweigerd mee te werken, dan door de ouderen uit de twee andere groepen. Ook hebben redenen die te maken hebben met de gezondheid (doof/slechthorend, dement/niet in staat, langdurig ziek) van de ouderen in verzorgingshuizen er voor gezorgd dat de respons van deze groep lager is dan van de andere groepen. Met name voor de ouderen in verzorgingstehuizen en in mindere mate voor de twee andere groepen, kan daarom geconcludeerd worden dat de onderzoeksgroep 'gezonder' is dan de werkelijke populatie. Dit probleem is enigszins ondervangen doordat in dit onderzoek interviews zijn gehouden met sleutelpersonen, die ervaring hebben met de groep ouderen die lichamelijk en geestelijk minder weerbaar zijn. Deze interviews leverden aanvullende kwalitatieve informatie op over de minder 'gezonde' ouderen in Oud-West. Toch blijft voorzichtigheid geboden met het generaliseren van de resultaten van dit onderzoek naar de totale populatie ouderen in Oud-West en met name naar de populatie ouderen in verzorgingshuizen. De resultaten van dit onder-

zoek zullen 'de werkelijkheid' positiever weergeven dan die daadwerkelijk is⁴.

Bij de analyse van de onderzoeksresultaten is in eerste instantie uitgegaan van de totale onderzoeksgroep. Er is een uitsplitsing gemaakt naar woonvorm met dien verstande dat de subgroep 'ouderen in verzorgingshuis' relatief klein is voor een aparte analyse. Wel zijn de ouderen die zelfstandig wonen 'vergeleken' met de ouderen die ofwel beschermd ofwel in een verzorgingshuis wonen.

De totale onderzoeksgroep diende representatief gemaakt te worden wat betreft woonvorm. Dit is gebeurd door middel van een wegingsfactor. Een gevolg van het toekennen van een wegingsfactor is wel dat de resultaten alleen gepresenteerd worden door middel van percentages en dat absolute aantallen achterwege dienen te blijven.

De verdeling naar leeftijd en geslacht (58 % vrouw en 42 % man) binnen de steekproefpopulatie is als gevolg van de weging als volgt geworden:

Tabel 5: Steekproefpopulatie ouderen Oud-West (na weging)

Leeftijd	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Totaal
61-65	21	19	45	55	100%
66-70	23	21	45	55	100%
71-75	23	22	43	57	100%
76-80	18	21	38	62	100%
> 80	15	18	38	62	100%
Totaal	100%	100%			

In vergelijking met de oorspronkelijke steekproefsamenstelling betekent dit dat het aandeel van de mannen en van de jongere leeftijdscategorieën iets is 'opgehoogd'.

1.3.2 Klachtenregistratie

De klachtenregistratie heeft betrekking op alle meldingen van overlast en criminaliteit die op het spreekuur van de wijkpost zijn binnengekomen over de periode januari 1993 tot en met mei 1994.

1.3.3 Interviews

In het kader van dit onderzoek is het relevant om een beeld te krijgen van het slachtofferschap en de onveiligheidsgevoelens van een extra kwetsbare groep ouderen, de zogenaamde geriatrie patiënten of 'ouderen die in de war' zijn. Onder geriatrie patiënten worden verstaan oudere mensen die lijden aan verschillende aandoeningen tegelijk, bedreigd worden door chronische afhankelijkheid en verstoring van het psychosociale evenwicht, waardoor enerzijds gedragsstoornissen ontstaan en anderzijds de 'medemenselijke' omgeving zwaar wordt belast⁵.

4 De veronderstelling hierbij is dat mensen die 'gezond' zijn zich minder onveilig voelen en minder vaak slachtoffer worden van criminaliteit dan mensen die niet- of minder gezond zijn.

5 Definitie van dr. D. H. Sipsma, aangehaald in de lezing van de huisarts W.G. Klaren op de studiemiddag voor huisartsen in Amsterdam Oud West d.d. 11-6-1993.

Onder 'ouderen in de war' worden verstaan⁶ ouderen die:

- een dementieel beeld vertonen zoals geheugenstoornissen en/of afnemende zelfzorg;
- psychiatrische problemen hebben zoals wanen, contactstoornissen en o.a. achterdocht;
- zich eenzaam voelen of geïsoleerd raken;
- traumatische ervaringen hebben door b.v. inbraak, beroving, ziekte, dood partner;
- zwakbegaafd zijn, wat problematisch wordt door ouderdom of verlies van de partner.

De benamingen geriatrie patiënten en ouderen in de war worden in de praktijk door elkaar heen gebruikt. We zullen in dit onderzoeksrapport verder de benaming 'ouderen in de war' hanteren.

De subgroep 'ouderen in de war' is niet geëncquêteerd. Het risico is immers groot dat deze ouderen niet goed in staat zijn (betrouwbare) antwoorden te geven op de enquête-vragen, omdat ze de vragen niet zouden begrijpen of vertekende antwoorden zouden geven vanwege hun beperkte realiteitszin (sommige van deze ouderen denken bijvoorbeeld dat ze door iedereen bestolen worden) of hun dementie (ze zijn bijvoorbeeld vergeten dat ze slachtoffer zijn geworden). Gezien de nadelen die verbonden zijn aan het bevragen van deze ouderen zelf, is besloten om interviews te houden met sleutelpersonen die regelmatig contact hebben met deze doelgroep en dus over ervaringskennis beschikken ten aanzien van deze groep ouderen.

Gesproken is met:

- mevrouw Van Daalen, medewerkster van de Wijkpost voor Ouderen Oud West en voortrekster van het Meldpunt Signaal;
- mevrouw Van der Kolk, medewerkster van de Wijkpost voor Ouderen Oud West en voortrekster van de veiligheidsactiviteiten voor ouderen in Oud West;
- de heer Schuts en mevrouw Imming, (wnd.) hoofden verzorging van de verzorgingshuizen de Klinker en Vondelstede;
- mevrouw Gnade, activiteitenbegeleidster voor de dagverzorging voor ouderen in de war in verzorgingshuis Vondelstede;
- een gezinsverzorgster bij de Thuiszorg.

In de interviews is met name ingegaan op het slachtofferschap van deze groep ouderen en op hun onveiligheidsgevoelens. Uitgangspunt hierbij was om met name de verschillen in kaart te brengen die er op dit gebied bestaan tussen 'gewone ouderen' en ouderen in de war.

Bij wijze van 'brainstorm' is ook gesproken over mogelijke preventiemogelijkheden voor deze doelgroep.

6 Zie de doelgroep van Meldpunt Signaal, zoals verwoord in de samenwerkingsafspraken die op schrift gesteld zijn met betrekking tot "signalering en begeleiding van ouderen die geestelijk in de war zijn".

1.4 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd.

- In hoofdstuk 2 worden de resultaten van de enquête beschreven.
- Hoofdstuk 3 bevat de gegevens van de klachtenregistratie.
- In hoofdstuk 4 volgt een weergave van de resultaten van de interviews.
- In het afsluitende hoofdstuk 5 wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van het onderzoek en worden enkele conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

2 Resultaten van de enquête

2.1 Achtergrondgegevens van ouderen

In deze paragraaf wordt achtergrondinformatie gegeven over de ouderen die in dit onderzoek zijn betrokken.

Sekse, leeftijd en financiële positie

Meer dan de helft van de ouderen in de steekproef is vrouw (58%). De ouderen zijn ongeveer gelijk verdeeld over de leeftijdsgroepen (zie tabel 6).

Tabel 6: Leeftijdsverdeling van ouderen

Leeftijdsgroep	%
61-65 jaar	19
66-70 jaar	22
71-75 jaar	23
76-80 jaar	19
80 jaar en ouder	17
Totaal	100

Uit tabel 7 blijkt dat het maandelijks inkomen (per leefeenheid) bij ruim een kwart van de ouderen (27%) onder 1400 gulden ligt. Slechts 9% heeft een maandelijks inkomen van 2700 gulden of meer.

Tabel 7: Maandelijks inkomen per huishouden

Maandelijks inkomen	%
0-1400	27
1400-1750	16
1750-1950	12
1950-2700	18
2700-3500	5
Meer dan 3500	4
Weet niet	18
Totaal	100

Huishouding

Het grootste deel van de ouderen (59 %) voert een huishouding alleen. Bij 37 % van de ouderen bestaat de huishouding uit twee personen en bij slechts 3 % uit drie personen.

Gezondheidsbeleving

Aan de ouderen is gevraagd een algemeen oordeel te geven over de eigen gezondheid.

Tabel 8: Algemeen oordeel over de eigen gezondheid.

Beoordeling	%
Zeer goed	14
Goed	45
Gaat wel	24
Soms goed/soms slecht	7
Slecht	10
Totaal	100

Uit tabel 8 blijkt dat bijna 60 % van de ouderen zijn/haar algemene gezondheid als goed tot zeer goed beoordeelt. Het grootste gedeelte van de ouderen geeft verder aan goed (66 %) of tamelijk goed (12 %) te zijn; 13 % is niet zo goed te zijn en 9 % slecht. Tevens kunnen de meeste ouderen (84 %) nog goed zien (eventueel met bril); 7 % ziet tamelijk goed, 6 % niet zo goed en 3 % slecht. Tenslotte zegt 19 % van de ouderen behoefte te hebben aan hulp of verzorging met betrekking tot de gezondheid.

Sociale contacten

Het grootste deel van de ouderen zegt veel mensen te kennen in de buurt (41 %) of redelijk veel (35 %). Ongeveer een kwart (24 %) kent niet veel mensen in de buurt. Het merendeel van de ouderen (82 %) zegt geen behoefte te hebben aan meer sociale contacten in de buurt. Slechts 8 % van de ouderen heeft behoefte aan meer sociale contacten, 8 % heeft dit in enigermate en 2 % weet het niet. Bijna driekwart van de ouderen (74 %) geeft dan ook aan (bijna) nooit eenzaam te zijn. Ten slotte zegt 19 % soms eenzaam te zijn, 5 % vaak en 2 % (bijna) altijd.

Kwaliteit woning

Aan de ouderen is gevraagd wat zij van de kwaliteit van hun woning vinden:

- 29 % beoordeelt de woning als 'zeer goed';
- 39 % beoordeelt de woning als 'goed';
- 22 % als redelijk;
- 8 % als slecht en 2 % als zeer slecht.

Een meerderheid van 68 % is dus tevreden over de kwaliteit van zijn/haar woning.

2.2 Onveiligheid van ouderen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de onveiligheidsbeleving van ouderen, van subgroepen daarbinnen en hun behoefte aan veiligheidszorg.

Onveiligheidsbeleving

De vraag of men zich onveilig voelt, wordt als volgt beantwoord:

- 69% van de ouderen heeft geen last van gevoelens van onveiligheid;
- 30% voelt zich wel (in meer of minder mate) onveilig⁷.

Dit betekent globaal beschouwd dat circa een derde van de ouderen gevoelens van onveiligheid heeft.

In vergelijking met de mannen hebben vrouwen relatief iets vaker gevoelens van onveiligheid: bij vrouwen is dit bij 34% het geval en bij mannen 25%.

Bij een onderscheid naar leeftijdscategorieën komt naar voren dat de oudsten zich relatief *minder* onveilig voelen dan de 'jongeren' (33% bij de jongeren en 28% bij de ouderen).

Onder de ouderen die zelfstandig wonen (de grootste groep) heeft men relatief vaker gevoelens van onveiligheid (31%) dan onder degenen die beschermd dan wel in een verzorgingshuis wonen (14 en 15%).

Alleenstaanden hebben relatief vaker gevoelens van onveiligheid ((32%) dan personen die met een of meer andere personen samenwonen (27%).

Ouderen die aangeven zich (zeer) gezond te voelen hebben relatief iets minder vaak gevoelens van onveiligheid (27%) dan diegenen die zichzelf minder gezond achten (34 en 32%).

Onder de ouderen met een hoger inkomen (19%) heeft men relatief minder last van gevoelens van onveiligheid dan onder de ouderen met lagere inkomens (37%).

Onder de ouderen zijn slechts kleine verschillen op te merken inzake onveiligheidsgevoelens in relatie tot het aantal sociale contacten dat men in de buurt heeft.

Mate van onveiligheidsgevoelens

Van de groep die zich onveilig voelt (30% van de totale onderzoeksgroep), stelt 35% zich vaak, 52% zich soms en 12% zich zelden onveilig te voelen.

Aan deze groep ouderen is gevraagd of zij zich wel eens onveilig voelen in huis (overdag/'s avonds) en op straat in Oud-West (overdag/'s avonds).

Op basis van de onderzoeksgegevens kan het volgende beeld worden geschetst.

⁷ In een onderzoek van Eysink Smeets & Etman over een voorlichtingsproject gericht op het thema 'ouderen en criminaliteit' in Scheveningen komen in dit kader vergelijkbare gegevens naar voren. Ofschoon de vraagstelling enigszins afwijkt van onderhavig onderzoek, blijkt dat in Scheveningen circa tweederde van de onderzochte ouderen zich niet of nauwelijks onveilig voelt (Etman, O. en P. Mutsaers, *Ouderen en criminaliteit*, Den Haag, november 1992).

Tabel 9: Onveiligheidsbeleving in huis en in woonbuurt

	Gevoelens van onveiligheid in huis		Gevoelens van onveiligheid in woonbuurt	
	Overdag (%)	's avonds (%)	Overdag (%)	's avonds (%)
Ja	4	4	6	23
Soms*	-	8	6	-
Nee	93	87	86	72
Weet niet	2	1	2	4
Wil niet zeggen	1	-	-	1
Totaal	100	100	100	100

* Per abuis zijn bij deze vragen niet alle antwoordcategorieën gelijk. De antwoordmogelijkheid 'soms' is bij de vragen naar onveiligheidsgevoelens overdag in huis en 's avonds op straat niet opgenomen.

Uit tabel 9 blijkt dat:

- bijna een op de vier ouderen zich 's avonds in Oud-West (wel eens) onveilig voelt;
- één op de acht ouderen voelt zich 's avonds in huis (wel eens) onveilig;
- een even groot percentage voelt zich overdag in Oud-West (wel eens) onveilig.

Aan de mensen die wel eens last hebben van onveiligheidsgevoelens is gevraagd of men bepaalde straten of plekken in Oud-West mijdt vanwege onveiligheid: 40% beantwoordt deze vraag bevestigend en 55% doet dat niet.

De ouderen die straten of plekken in de buurt mijden, is gevraagd welke plekken dit zijn. De volgende plekken worden door minstens 5% van de mensen die wel eens straten mijden genoemd⁸: Kinkerstraat (20%), Vondelpark (14%), Jacob van Lennepkade (6%), Bellamyplein (14%), Bellamystraat (14%), Hasebroekstraat (9%), Bilderdijkstraat (6%), De Clercqstraat (6%), Eerste Helmersstraat (6%), Overtoom (6%).

Aan alle geënquêteerde ouderen is gevraagd of zij wel eens gebruik maken van de trams die door het stadsdeel Oud-West rijden. Iets minder dan de helft van de ouderen (44%) gebruikt deze trams vaak, 29% soms en 27% (bijna) nooit. Aan de ouderen die wel eens met deze trams reizen is gevraagd of men zich weleens onveilig voelt in de tram:

- 74% voelt zich (bijna) nooit onveilig;
- 18% voelt zich soms onveilig;
- 8% voelt zich vaak onveilig.

⁸ Een aantal straten wordt door minder dan 5% genoemd, te weten: zijstraten Kinkerstraat (3%), poort Rijtuigenhof (3%), Kanaalstraat (3%), Kalverstraat (3%), Leidseplein (3%), Kostverlorenkade (3%), hele Ten Cate buurt (3%), Wiegbrug (3%), poort Wilhelmina Gasthuis (3%), Wilhelmina Gasthuis terrein (3%), Kwakersplein (3%), Eerste en Tweede Constantijn Huyjgensstraat (3%), Potgieterstraat (3%), Loodstraat (3%), Ter Haarstraat (3%), zijstraten Jan Pieter Heyestraat (3%), Burgerstraat (3%), Zocherstraat (3%) en de Gerard Brandstraat (3%).

Van de groep ouderen die (bijna) nooit de tram gebruiken, gaf slechts één procent onveiligheid in de tram als oorzaak hiervoor. Onveiligheid op de halte werd helemaal niet genoemd. Te lange wachttijden wordt door 11% als reden genoemd om niet met de tram te reizen⁹.

Tenslotte zegt 27% van de ouderen vaak last te hebben van agressief verkeersgedrag, zoals te hard rijdend verkeer of schelden door weggebruikers. Ongeveer een kwart (24%) heeft hiervan soms last en 49% (bijna) nooit.

Behoefte aan veiligheidszorg

Bijna de helft van de ouderen (49%) is van mening dat er maatregelen genomen moeten worden om de buurt veiliger te maken, 39% van de ouderen vindt dat niet nodig. De overigen antwoordden met 'weet niet' (12%).

Onder de suggesties die genoemd worden om de buurt veiliger te maken overheerst met name één maatregel, namelijk de roep om meer surveillance door politie en stadswacht.

In vergelijking met de vrouwen (45%) hebben de mannen (55%) relatief vaker behoefte aan maatregelen voor de buurt.

Bij een onderscheid naar leeftijdscategorieën komt naar voren dat de 'jongeren' (57%) relatief meer behoefte hebben aan maatregelen dan ouderen (34%).

Onder de ouderen die zelfstandig (50%) en beschermd wonen (60%) heeft men relatief vaker behoefte aan maatregelen dan onder de ouderen die in een verzorgingshuis wonen (23%).

Alleenstaanden hebben relatief minder behoefte aan maatregelen (43%) dan personen die met een of meer andere personen samenwonen (59%).

Onder de ouderen die zich al dan niet gezond voelen is nauwelijks onderscheid aan te geven inzake de behoefte aan maatregelen.

Onder de ouderen met een hoger inkomen (55%) bestaat vaker meer behoefte aan maatregelen dan bij ouderen met een lager inkomen (48%).

Binnen de groep ouderen is niet of nauwelijks onderscheid te herkennen in de behoefte aan maatregelen in relatie tot het aantal sociale contacten dat men in de buurt heeft.

In de enquête is aan de ouderen een aantal mogelijkheden voorgelegd om de buurt veiliger te maken en bij elke mogelijkheid is gevraagd in hoeverre daaraan behoefte is. In tabel 10 zijn de resultaten van deze vragen vermeld.

⁹ De meeste antwoorden (87%) op deze vraag zijn in de categorie 'anders' geplaatst en niet nader gespecificeerd.

Tabel 10: Behoeftte aan mogelijkheden voor verbetering van veiligheid van de buurt

Mogelijkheden	Behoeftte				
	helemaal geen %	weinig %	weet niet %	wel enige %	dringend %
Kennismaking Nederlanders en allochtonen	46	28	9	13	4
Meer sociale controle bewoners	25	25	11	32	7
Activiteiten voor jongeren	26	19	16	26	13
Randfiguren aanpakken	22	17	10	30	21
Gokverslaving aanpakken	21	17	14	27	21
Drugsverslaving aanpakken	15	13	8	24	40
Stadswacht uitbreiden avonduren	7	9	9	37	38
Huiseigenaren stimuleren tot beveiligen	12	14	15	33	26
Beter onderhoud buurt door Stadsdeel	14	22	6	34	24
Betere straatverlichting	31	28	6	19	16
Bewaakte fietsenstallingen	18	16	22	25	19
Hardrijdend verkeer aanpakken	10	12	8	29	41
Mobiel postkantoor of bankkantoor	38	27	11	16	8
Slachtofferhulp	17	12	18	27	26

De ouderen hebben het meest dringend behoefte aan de volgende maatregelen.

- De uitbreiding van stadswachten naar de avonduren; 38% heeft hieraan dringende behoefte en 37% enige behoefte.
- Het aanpakken van te hard rijdend verkeer; 41% heeft hieraan dringende behoefte en 29% enige behoefte.
- Het aanpakken van drugsverslaving; 40% heeft hieraan dringende behoefte en 24% enige behoefte.
- Maatregelen om huiseigenaren meer aan beveiliging van woningen te laten doen: 26% heeft hieraan dringend behoefte en 33% enige behoefte.

De ouderen hebben het minst dringend behoefte aan de volgende maatregelen.

- De kennismaking van autochtonen met allochtonen; 46 % heeft hieraan helemaal geen behoefte en 28 % weinig.
- Een mobiel postkantoor of bankkantoor; 38 % heeft hieraan helemaal geen behoefte en 27 % weinig.
- Betere straatverlichting; 31 % heeft hieraan helemaal geen behoefte en 28 % weinig.
- Meer sociale controle tussen bewoners; 25 % heeft hieraan helemaal geen behoefte en 25 % weinig.

Overigens beoordeelt bijna de helft van de ouderen de kwaliteit van de eigen buurt als positief:

- 46 % vindt de buurt goed tot zeer goed;
- 38 % vindt de buurt redelijk;
- 14 % vindt de buurt slecht tot zeer slecht;
- 2 % heeft geen mening.

De belangrijkste problemen die men daarentegen aangeeft inzake de woonbuurt zijn: vuilnisoverlast, overlast van drugsgebruikers, problemen betreffende het verkeer, inbraken en overlast veroorzaakt door jongeren.

2.3 Slachtofferschap van ouderen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de vraag hoe vaak ouderen in Oud-West de afgelopen 12 maanden slachtoffer zijn geworden van verschillende vormen van criminaliteit (tabel 11).

Tabel 11: Slachtofferschap van ouderen

Delict	Slachtofferschap					totaal	Slachtof- ferschap* binnen Oud-West
	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer		
Poging inbraak woning	6%	2%	1%			9%	-
Diefstal uit woning	6%					6%	-
Poging inbraak box/berging**	10%	1%	1%			12%	-
Diefstal uit box/berging	5%			1%		6%	-
Diefstal auto**	3%					3%	2%
Diefstal uit auto	6%	4%	2%	1%		13%	11%
Diefstal vernieling buitenkant auto	25%	6%	5%	3%	1%	40%	37%
Diefstal fiets**	5%	2%	1%			8%	6%
Diefstal portemonnee zonder geweld	11%	3%	2%			16%	-
Diefstal portemonnee met geweld	4%					4%	13%***
Overige vernielingen	9%	1%		1%		11%	-
Bedreiging lichamelijk geweld	2%	1%				3%	-
Mishandeling	1%					1%	1%****
Te dure aankoop aan de deur	1%					1%	-
Te dure diensten aan deur	2%	1%	1%	1%		5%	-
Anders financieel benadeeld	5% (1 of meer keer)					5%	-

* Gevraagd is of men de laatste keer slachtoffer werd in of buiten Oud-West.

** De antwoorden hebben alleen betrekking op ouderen die respectievelijk in het bezit zijn van een box of berging(40%); in het bezit zijn van een auto (30%); in het bezit zijn van fiets(en) (37%).

*** Dit percentage heeft betrekking op diefstal zonder én met geweld.

**** Dit percentage heeft betrekking op bedreiging én mishandeling.

Op basis van tabel 11 kan geconcludeerd worden dat diefstal of vernieling van de buitenkant van de auto het meest is voorgekomen de laatste 12 maanden: 40% van de autobezitters is hier minstens één keer slachtoffer van geworden; 15% werd meer dan eens slachtoffer. Fietsendiefstal komt naar verhouding weinig voor: 8% van de fietsbezitters heeft dit minstens één keer meegemaakt.

(Poging tot) inbraak en diefstal uit eigen woning is bij 14% van de ouderen minstens één keer voorgekomen de laatste 12 maanden. (Poging tot) inbraak en diefstal uit box of berging heeft 18% van de ouderen minstens één keer meegemaakt.

Diefstal van de portemonnee **zonder** geweld komt naar verhouding vaak voor: 16% van de ouderen is hiervan in het laatste jaar minstens éénmaal slachtoffer geworden. Diefstal van de portemonnee **met** geweld komt in veel geringere mate voor: 4% van de ouderen is hiervan slachtoffer geworden. De laatste diefstal van de portemonnee (met en zonder geweld) vond meestal in Oud-West plaats (13% van de 20%).

In totaal 3% van de ouderen heeft in de afgelopen 12 maanden te maken gekregen met bedreiging met lichamelijk geweld en 1% van de ouderen is slachtoffer geworden van mishandeling.

De delicten 'pseudo-verkoop' en 'pseudo-diensten aan de deur' komen verhoudingsgewijs weinig voor; respectievelijk 1% en 5% van de ouderen werd hiervan het slachtoffer.

Bij een analyse van de gegevens over slachtofferschap komt naar voren dat bijna de helft (44%) van de onderzochte personen slachtoffer is geworden van minstens één van de onderscheiden delicten.

De groepen 'slachtoffers' en 'niet-slachtoffers' zijn in het volgende nader gespecificeerd naar een aantal kenmerken.

Bij een analyse naar geslacht komt naar voren dat vrouwen (45%) in vergelijking met mannen (42%) relatief iets vaker slachtoffer zijn geworden van één of meer delicten.

Bij een onderverdeling naar leeftijdscategorieën blijkt dat de groep van 71-80 jaar vaker het slachtoffer is geworden (48%) van een delict dan de 'jongere' en de 'oudere' groep (respectievelijk 41% en 40%).

De groep zelfstandig wonenden (45%) en degenen die in een verzorgingshuis wonen (46%) zijn relatief vaker het slachtoffer van een delict.

Alleenstaanden zijn, in vergelijking met 'samenwonenden', relatief minder vaak het slachtoffer geworden van één of meer delicten (respectievelijk 40 en 49%).

Het oordeel dat ouderen hebben over hun algemene staat van gezondheid lijkt geen relatie te vertonen met 'slachtofferschap'.

Ten aanzien van het inkomen valt op dat de groep met de hoogste inkomens (40%) relatief het minst slachtoffer is geworden van één of meer delicten; bij de laagste inkomens is dit 49%.

Ouderen die stellen relatief veel mensen in de buurt te kennen, geven relatief vaker aan het slachtoffer te zijn geworden van één of meer delicten (48%); bij ouderen die stellen relatief weinig mensen in de buurt te kennen is dit 41%.

2.4 Preventieve maatregelen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de reeds getroffen criminaliteitspreventieve maatregelen van ouderen en de bereidheid tot het treffen van nieuwe maatregelen.

Reeds getroffen preventieve maatregelen

Aan de ouderen is een aantal preventieve maatregelen voorgelegd en gevraagd of zij deze maatregelen getroffen hebben.

Hieronder worden maatregelen genoemd ter voorkoming van slachtofferschap **binnenshuis** en wordt aangegeven hoeveel procent van de ouderen deze maatregelen getroffen heeft:

- extra beveiliging op deuren en/of ramen (61 %);
- afspraken met burens om op elkaars woning te letten (61 %);
- optische controle bij voordeur, zoals spionnetje of spiegel (59 %); hiervan geeft 88% aan dit controlemiddel meestal te gebruiken;
- verlichting aan bij afwezigheid 's avonds (59 %);
- melding aan politie verdachte situaties in de buurt (34 %);
- hond in woning aanwezig (7 %).

Hieronder worden maatregelen genoemd ter voorkoming van slachtofferschap **buitenshuis** en wordt aangegeven hoeveel procent van de ouderen deze maatregelen getroffen heeft:

- weinig geld of andere waardevolle zaken meenemen (50 %);
- 's avonds zo veel mogelijk thuis blijven (48 %);
- zoveel mogelijk in gezelschap van anderen over straat gaan (17 %);
- tas aan huizenkant dragen (15 %);
- zo veel mogelijk de auto gebruiken (9 %);
- verdedigingsmiddel meenemen (4 %);
- weerbaarheidscursus gevolgd (4 %);
- hond meenemen (2 %).

Bereidheid tot het treffen van preventieve maatregelen

Het grootste gedeelte van de ouderen (78 %) is niet bereid (nog meer) preventieve maatregelen te nemen. Daarentegen is 10 % hier wel toe bereid en 7 % is er misschien toe bereid; 5 % zegt het niet te weten. Van de ouderen die bereid zijn preventieve maatregelen te nemen, denkt 12 % aan het volgen van een weerbaarheidscursus, 13 % aan het aanbrengen van betere sloten, 4 % aan een pieper of alarm, 4 % aan een verdedigingsmiddel, 2 % aan tralies voor het raam, 2 % aan een hond en 2 % aan het alleen openen van de deur na afspraak. Het merendeel van deze groep (61 %) weet echter niet aan te geven welke maatregelen men nog zou kunnen treffen.

Van de ouderen die meer preventieve maatregelen willen treffen, is 57 % bereid een financiële bijdrage te leveren voor deze maatregelen, 12 % misschien, 4 % weet het niet en 27 % is hier niet toe bereid.

Eenderde van de ouderen (33 %) is op de hoogte van het feit dat informatie op het gebied van criminaliteitspreventie te verkrijgen is bij het Dirk van Nimwegen Centrum.

Eenderde van de ouderen (35 %) kent de folder 'Veilig thuis en op straat'. Een kwart van hen (27 %) zegt aan bepaalde tips uit deze folder iets gehad te hebben.

Spontaan worden de tips genoemd waarvan men iets heeft opgestoken:

- speciaal tasje van de politie (25%);
- portemonnee op borst dragen (7%);
- inbraakpreventie (11%);
- fluitje (7%);
- deuren dicht wanneer alleen thuis (4%);
- deur niet openen voor vreemden of in ieder geval legitimatie vragen (4%);
- geen sleutels aan binnenkant van de deur laten zitten (4%).

Ruim de helft van de ouderen (54%) stelt het op prijs om (verder) geïnformeerd te worden over maatregelen ter vergroting van veiligheid¹⁰. Deze ouderen zouden, naar aflopend belang, op de volgende wijze geïnformeerd willen worden¹¹:

- door middel van brochures die thuis worden bezorgd (83%);
- door middel van brochures die bij instellingen in de buurt te krijgen zijn (14%);
- door middel van de lokale televisie (9%);
- door middel van bijeenkomsten in de buurt (5%);
- door middel van voorlichting door een deskundige aan huis (3%).

Uit bovenstaande opsomming blijkt dat de ouderen het liefst geïnformeerd worden door middel van brochures die thuis worden bezorgd.

2.5 Samenvatting

Kenmerken onderzoeksgroep

De ouderen die aan de enquête meewerkten, kunnen als volgt omschreven worden:

- ruim de helft van de geënquêteerden (58%) is vrouw;
- de ouderen zijn ongeveer gelijk verspreid over de verschillende leeftijdsgroepen;
- het maandelijkse inkomen per huishouding ligt bij een kwart van de ouderen onder f 1400,-
- de grootste groep (59%) voert een huishouding alleen;
- bijna 60% beoordeelt zijn/haar gezondheid als goed tot zeer goed;
- het grootste deel van de ouderen (76%) zegt veel of redelijk veel mensen in de buurt te kennen;
- tweederde van de ouderen (68%) is (zeer) tevreden over de kwaliteit van de eigen woning;
- 45% beoordeelt de eigen woonbuurt (zeer) positief; 38% geeft het oordeel 'redelijk'.

Uit deze globale omschrijving komt een beeld naar voren waarin het positieve dan wel de tevredenheid overheerst.

Onveiligheid

Tweederde van de ouderen zegt geen last te hebben van gevoelens van onveiligheid; 20% voelt zich soms onveilig en 10% voelt zich vaak onveilig. Men voelt zich vooral 's avonds op straat onveilig: bijna een op de vier ouderen voelt zich 's avonds in Oud-West wel eens of vaker onveilig.

¹⁰ In het reeds aangehaalde onderzoek van Eysink Smeets & Etman in Scheveningen komen ook in dit kader vergelijkbare gegevens naar voren. Met name de schriftelijke informatievoorziening via folders scoort ook in dit onderzoek het hoogst en bezoeken aan huis door voorlichters het laagst.

¹¹ Er konden meerdere antwoorden worden gegeven.

Bij een verdeling naar subgroepen komt naar voren dat vrouwen, 'jongere ouderen', zelfstandig wonenden, alleenstaanden, ouderen met een minder goede gezondheid en met een lager inkomen relatief iets vaker gevoelens van onveiligheid ervaren.

Aan de mensen die zich wel eens onveilig voelen, is gevraagd of men ook wel eens bepaalde straten of plekken in Oud-West mijdt: 40% mijdt inderdaad wel eens bepaalde straten of plekken. Straten die het meest gemeden worden zijn: de Kinderstraat, het Vondelpark, het Bellamyplein en de Bellamystraat.

Een minderheid (van 25%) van de ouderen die wel eens met de trams rijden in Oud-West, voelt zich wel eens onveilig tijdens deze tramreizen.

Behoeftte aan maatregelen

De helft van de ouderen vindt dat maatregelen genomen zouden moeten worden om de buurt veiliger te maken.

Deze behoefte aan maatregelen speelt vaker bij vrouwen, 'jongeren', zelfstandig wonenden, ouderen die met een of meerdere personen samenwonen en onder ouderen met een hoger inkomen.

Men heeft de meeste behoefte aan:

- a. een uitbreiding van werktijden van de stadswachten naar de avonduren;
- b. het aanpakken van te hard rijdend verkeer;
- c. het aanpakken van drugsverslaafden;
- d. maatregelen om huiseigenaren meer aan beveiliging van woningen te laten doen.

Slachtofferschap

Uit de beantwoording van de vragen over slachtofferschap gedurende de afgelopen twaalf maanden, komt het volgende beeld naar voren:

- bijna de helft (44%) van de onderzochte personen is slachtoffer geworden van minstens één van de onderscheiden delicten;
- diefstal/vernieling auto komt het meest voor: 40% van de ouderen (met een auto) is hier minstens een keer slachtoffer van geworden;
- de slachtofferpercentages van vier delicten liggen tussen 11% en 16%. Dit betreft diefstal uit auto, poging inbraak, box/berging en vernielingen;
- de slachtofferpercentages van diefstal/inbraak uit woning, poging inbraak woning, inbraak/diefstal uit box/berging en fietsendiefstal liggen tussen 6% en 8%;
- de slachtofferpercentages van autodiefstal, diefstal portemonnee (met geweld), bedreiging met lichamelijk geweld, mishandeling en financiële benadering (te dure aankoop aan deur, te dure diensten aan deur en overige benadering) liggen tussen 5% en 1%.

Bij een verdeling naar subgroepen blijkt dat vrouwen, de groep 71-80 jaar, zelfstandig wonenden, samenwonenden, ouderen met een lager inkomen en ouderen die aangeven veel sociale contacten in de buurt te hebben, vaker slachtoffer worden van delicten.

Preventieve maatregelen

Ongeveer 60% van de ouderen treft binnenshuis een of meer van de volgende maatregelen:

- extra beveiliging op deuren en/of ramen;
- afspraken met burens om op elkaars woning te letten;
- optische controle bij de voordeur;
- verlichting 's avonds aan bij afwezigheid

Preventieve maatregelen buitenshuis worden minder frequent getroffen. De meest getroffen maatregelen zijn:

- weinig geld of andere waardevolle zaken meenemen (50%);
- 's avonds zoveel mogelijk thuisblijven (48%).

Deze laatste maatregel geeft wel aan dat het leven van veel ouderen wellicht vrij ingrijpend wordt beïnvloed door onveiligheid en kans op criminaliteit¹².

Het grootste deel van de ouderen (79%) is niet bereid (nog meer) preventieve maatregelen te treffen, 10% is hier wel toe bereid. Het merendeel van deze 10% weet niet aan te geven welke maatregelen men dan (nog meer) zou kunnen treffen, 12% denkt aan het volgen van een weerbaarheidscursus en 13% aan het aanbrengen van betere sloten.

Eenderde van de ouderen kent de folder 'Veilig thuis en op straat'. Een even groot percentage is op de hoogte van het feit dat informatie over vergroting van de veiligheid te verkrijgen is bij het Dirk van Nimwegen Centrum.

Iets meer dan de helft van de ouderen (54%) stelt het op prijs om (verder) geïnformeerd te worden over maatregelen ter vergroting van veiligheid. Men geeft daarbij de voorkeur aan voorlichting via brochures die thuis worden bezorgd.

12 Niet duidelijk is welk percentage ouderen 's avonds wel weg zou gaan als het buitenshuis veiliger zou zijn.

3 De klachtenregistratie

In de wijkpost voor Ouderen Oud-West wordt drie maal per week 's ochtends spreekuur gehouden voor ouderen die advies of hulp wensen.

Oorspronkelijk werd een speciaal spreekuur gehouden voor ouderen die slachtoffer zijn geworden van criminaliteit. Daarbij werd niet alleen emotionele ondersteuning geboden maar ook concrete hulp bij de administratieve afhandeling van het gebeurde. Ook werd het slachtoffer gestimuleerd om aangifte bij de politie te doen en contact op te nemen met Bureau Slachtofferschap.

Omdat steeds meer ouderen ook op het 'normale' spreekuur kwamen met problemen op het gebied van veiligheid is besloten om het speciale meldpunt op te heffen en te integreren binnen het normale spreekuur¹³.

Ten behoeve van het onderzoek is een inventarisatie gemaakt van alle 'meldingen' met betrekking tot onveiligheid en criminaliteit die zijn binnengekomen op het spreekuur van de Wijkpost. De meldingen hebben betrekking op de periode januari 1993 tot en met mei 1994. In tabel 12 is een onderverdeling gemaakt naar de aard van het delict waarop de melding betrekking had.

Tabel 12: Klachtenregistratie (januari 1993 tot en met mei 1994)

	Aantal meldingen		
	1993	1994	Totaal
Inbraak	15	2	17
Bedreiging/intimidatie	7	7	14
Overval/straatroof/tasjesroof	13	1	14
Afpersing	1		1
Fraude		1	1
Brandstichting		1	1
Overlast		1	1
Burenruzie		1	1
Huisvredebreuk		1	1
Totaal	36	15	51

Uit tabel 12 kan geconcludeerd worden dat de meeste meldingen betrekking hebben op drie delicten: inbraak, bedreiging/intimidatie en straatroof/overval. Dit geldt met name voor 1993. In 1994 worden naar verhouding vaker andersoortige delicten gemeld. Deze andere delicten vormen in 1994 een derde van alle meldingen. Wellicht komt men in de loop der tijd gemakkelijker met allerlei verschillende soorten meldingen, waaronder ook meldingen op het gebied van overlast, naar het spreekuur.

13 Deze informatie is ontleend aan de notitie: Projectvoorstel 'Veilig thuis en op straat'!

Op basis van deze (beperkte) gegevens kan niet geconcludeerd worden dat er sprake is van een stijging dan wel daling van het aantal meldingen in de loop der tijd.

In 1993 werden gemiddeld drie meldingen per maand gedaan. Ook voor de eerste vijf maanden van 1994 ligt het aantal meldingen gemiddeld op drie per maand. Een belangrijk - kwalitatief - gegeven is dat sommige ouderen meerdere malen slachtoffer zijn geworden van hetzelfde delict:

- een blinde mevrouw werd drie keer overvallen;
- een ouder echtpaar meldde drie gevallen van bedreiging (door junks);
- een mevrouw werd twee keer slachtoffer van inbraak.

Uit de beschikbare gegevens kan ook afgeleid worden dat vrouwen veel vaker melding maken van slachtofferschap dan mannen:

- 40 meldingen werden door vrouwen gedaan;
- 8 meldingen waren afkomstig van mannen;
- 3 meldingen kwamen van een echtpaar.

Wanneer we tenslotte de gegevens uit de klachtenregistratie vergelijken met de gegevens over slachtofferschap uit de telefonische enquête dan krijgt men de indruk¹⁴ dat het aantal gevallen van 'bedreiging met lichamelijk geweld' in de telefonische enquête laag is in vergelijking met het aantal meldingen van bedreiging/intimidatie in de klachtenregistratie. Ook zijn in de klachtenregistratie verschillende 'delicten' opgenomen die in de telefonische enquête niet aan de orde zijn gesteld. Daarbij gaat het met name om verschillende vormen van overlast (burenruzie, overlast, huisvredebreuk).

Samenvattend kan gesteld worden:

- dat in de periode van januari 1993 - mei 1994 in totaal 51 meldingen op het gebied van onveiligheid binnenkwamen bij de wijkpost voor ouderen;
- dat er geen aanwijzingen zijn op basis van deze registratie dat er sprake is van een toename van de criminaliteit onder ouderen;
- dat, wellicht door een andere vorm van registratie, er wel meer verschillende soorten delicten en vormen van overlast gemeld lijken te worden;
- dat de meeste meldingen betrekking hebben op inbraak, bedreiging/intimidatie en straatroof; in 1994 is er tot nog toe echter sprake van een afname van het aantal meldingen van inbraak en overval;
- dat de meeste meldingen gedaan worden door vrouwen; dit vloeit wellicht mede voort uit het feit dat vrouwen iets vaker slachtoffer worden dan mannen¹⁵;
- dat de klachtenregistratie een breder beeld geeft dan de vragen over slachtofferschap die in de telefonische enquête aan de orde zijn gesteld.

14 Bij een dergelijke vergelijking is voorzichtigheid geboden omdat het om twee zeer verschillende informatiebronnen gaat.

15 Zie de gegevens naar aanleiding van de enquête in hoofdstuk twee.

4 Resultaten interviews

Een specifieke groep ouderen, namelijk de groep 'ouderen in de war'¹⁶, is in de beschrijving over de telefonische enquête niet aan bod gekomen. Deze groep wordt niet bereikt door middel van een (telefonische) enquête. Omdat het in het kader van dit onderzoek wel een belangrijke groep betreft, zijn zes sleutelfiguren bevraagd over deze groep. Dit heeft geresulteerd in een kwalitatieve beschrijving waarin de volgende thema's aan de orde komen:

- de grootte en de kenmerken van de groep;
- de kans op slachtofferschap;
- onveiligheidsgevoelens;
- bestaande preventie-activiteiten.

Grootte en kenmerken van de groep ouderen in de war

Uit informatie van huisartsen is naar voren gekomen dat naar schatting 500 ouderen boven de 65 jaar in Oud-West problemen van psycho-geriatrische aard hebben¹⁷. De totale populatie ouderen woonachtig in Oud-West bestaat uit 3873 personen. Dit betekent dat ongeveer 1 op de 8 ouderen problemen van psycho-geriatrische aard heeft. De verwachting is dat in de nabije toekomst het aantal ouderen in de war alleen maar verder toe zal nemen.

Het Meldpunt Signaal, waar meldingen binnenkomen over ouderen die in de war zijn en in Oud-West wonen, kent ongeveer 60 cliënten. Het meldpunt Signaal is gevestigd bij de Wijkpost voor Ouderen in Oud-West, waar ook de cliëntregistratie plaatsvindt. Een afstemming van de hulp vindt wekelijks plaats in het Zorgoverleg, waarin de STA, het SAC en de beide verzorgingshuizen in Oud-West participeren. Het Zorgoverleg wordt gecoördineerd door de Wijkpost voor Ouderen.

Uit de cliëntenregistratie van Meldpunt Signaal over de periode mei 1992 tot mei 1993 blijkt dat er veel meer vrouwen (73%) dan mannen (14%) aangemeld worden; er zitten voorts enkele echtparen (13%) in het bestand.

De leeftijd van de cliënten is hoog: ruim 70% van de aangemelde vrouwen is ouder dan 80 jaar.

De meeste hulpvragen blijken uit de Kinkerbuurt en - op de tweede plaats - de Da Costabuurt te komen.

Slechts incidenteel melden ouderen die in de war zijn zich zelf bij het Meldpunt. De aanmeldingen komen voornamelijk van de buurtconciërge, de wijkpost, winkeliers en familie. Ook via de huisbezoekers van het GSD-project 60+ en woningbouwverenigingen zijn ouderen aangemeld.

Bij de aangemelde ouderen is meestal sprake van complexe problemen. Bij het Meldpunt wordt alleen het meest belangrijke probleem geregistreerd. Uit de registratie blijkt dat een derde van de cliënten als belangrijkste probleem met dementie of problematische vergeetachtigheid kampt. Ruim een kwart kent psychiatrische problemen en een derde worstelt met name met eenzaamheid en isolement. De rest (een kwart) heeft problemen vanwege traumatische ervaringen, zwakbegaafdheid of andere omstandigheden.

16 Zie voor een nadere beschrijving van 'ouderen in de war' paragraaf 1.3.3.

17 Gegevens zijn afkomstig uit de notitie "Ouderen in verwarring in Oud-West".

Kans op slachtofferschap

Ouderen in de war lopen in vergelijking tot 'gewone' ouderen volgens de geïnterviewden extra risico om slachtoffer te worden van bepaalde vormen van criminaliteit. Wel dient hierbij onderscheid gemaakt te worden tussen ouderen in de war die nog zelfstandig thuis wonen en ouderen in de war die in een verzorgings- of verpleegtehuis wonen¹⁸. De laatstgenoemde groep loopt namelijk nauwelijks risico om slachtoffer te worden. Dit hangt samen met de volgende omstandigheden:

- Er is veel toezicht op deze ouderen. Zowel het personeel als de overige bewoners van het tehuis merken vrij snel als er iets mis is met een bepaalde oudere.
- Ouderen in de war die in een verpleeg- of verzorgingstehuis wonen, gaan praktisch nooit meer alleen naar buiten. Ze worden tijdens hun (incidentele) wandelingen in principe altijd begeleid door personeel van het tehuis of door andere bewoners.
- Deze ouderen hebben slechts weinig contant geld tot hun beschikking. In het algemeen krijgen ze wat zakgeld voor kleine inkopen. Grotere uitgaven lopen via familieleden, via de afdeling boedelbeheer van de Gemeentelijke Sociale Dienst of via de administratie van het tehuis.
- De tehuizen organiseren voor hun bewoners allerlei dagactiviteiten zodat de ouderen niet zo snel vereenzamen. Deze activiteiten zijn soms voor alle bewoners gezamenlijk, maar er zijn ook activiteiten speciaal voor de ouderen die in de war zijn.

Al met al wonen deze ouderen in een erg beschermde omgeving. Dit werkt zeer preventief waardoor de kans dat ze slachtoffer worden van criminaliteit vrij klein is. Als deze ouderen toch slachtoffer worden (bijvoorbeeld van diefstal van kostbare spulletjes uit hun kamer), dan wordt dit meestal wel vrij snel ontdekt, zodat dit niet eenvoudig kan doorwoekeren.

Geheel anders is de situatie bij ouderen in de war die nog zelfstandig wonen. Deze ouderen lopen een groot risico om slachtoffer te worden van criminaliteit.

Het extra risico dat deze ouderen lopen om slachtoffer te worden, hangt samen met de volgende factoren.

- Zelfstandig wonende ouderen in de war zijn vaak sociaal erg geïsoleerd en kunnen grote behoefte aan menselijk contact hebben. Als een buitenstaander contact krijgt met zo'n oudere en hem/haar aandacht geeft, dan maakt zo iemand zich vaak snel onmisbaar voor de oudere. Deze afhankelijkheid van één persoon kan gemakkelijk leiden tot misbruik.

18 Verzorgingstehuis Vondelstede heeft een speciaal project voor psycho-geriatrische ouderen, een zogenaamd substitutie-project. Dit houdt in dat Vondelstede extra geld krijgt van verpleeghuis De Poort voor de verzorging en verpleging van 9 psycho-geriatrische ouderen. Hierdoor vindt er een verschuiving plaats van verpleegzorg van verpleeghuizen naar verzorgingstehuizen. Deze 9 ouderen wonen op een aparte verpleegafdeling in Vondelstede. Op de verzorgingsafdelingen van Vondelstede (totaal 64 bewoners) bevinden zich nog ongeveer 3 bewoners die meer zorg nodig hebben omdat ze in de war zijn. In totaal kent Vondelstede dus 12 ouderen in de war.

Verzorgingshuis De Klinker, waar ongeveer 80 ouderen wonen, richt zich niet zozeer op psycho-geriatrische ouderen, maar meer op ouderen met somatische problemen. Toch bevinden zich ongeveer 5 ouderen die in de war zijn in De Klinker. Als deze ouderen echter te erg in de war geraken en met name als ze zwerfneigingen krijgen, worden ze uitgeplaatst (naar een verpleegtehuis b.v.) omdat De Klinker dan niet meer voor hun veiligheid in kan staan.

- Omdat deze ouderen in de war vaak erg sociaal geïsoleerd leven, wordt het niet snel gesignaleerd als deze oudere (herhaaldelijk) slachtoffer wordt.
- Van ouderen in de war is vaak duidelijk te zien dat ze in de war zijn, zodat ze, als ze op straat lopen, een 'aantrekkelijk' slachtoffer vormen voor allerlei soorten daders.
- Sommige van de zelfstandig wonende ouderen in de war lopen erg veel op straat rond, waardoor ze meer kans lopen om slachtoffer te worden van beroving e.d. en/of potentiële 'uitmelkers' tegen te komen.
- Ouderen in de war hebben vaak geen goed onderscheidingsvermogen en kunnen niet goed meer beoordelen welke mensen te vertrouwen zijn en welke niet. Ze zijn vaak ook gemakkelijker voor de gek te houden (door 'verkopers' aan de deur bijvoorbeeld).
- Ouderen in de war hebben nogal eens de neiging om 'zielige' mensen zoals junks, illegalen en zwervers te helpen. Deze randgroepfiguren kunnen daar vervolgens misbruik van maken.
- Ouderen in de war die dement of erg vergeetachtig zijn of anderszins weinig zicht meer hebben op de werkelijkheid, lopen extra risico om zonder dat ze het merken (herhaaldelijk) slachtoffer te worden van diefstal e.d.
- Veel ouderen in de war zijn niet meer in staat om zelf hun financiën te regelen en doen hiervoor vaak een beroep op een buitenstaander¹⁹. Deze kan hier misbruik van maken.
- Zelfstandig wonende ouderen in de war doen soms zo maar de buitendeur open. Dit is één van de redenen waardoor bijvoorbeeld de Anna Reynvaanflat, waar 3 woonlagen bewoond worden door ouderen in de war, nogal wat insluipers kent²⁰.

Aan de andere kant zijn ouderen in de war vaak erg wantrouwig. Dit kan een preventieve werking hebben, omdat sommigen daarom juist weer níet snel de buitendeur opendoen en níet in gesprek raken met andere mensen (waaronder pseudo-verkopers en andere potentiële daders).

Kenmerkend voor het slachtofferschap van ouderen in de war die nog zelfstandig wonen is dat er vaker sprake is van excessen: veelvuldig herhaald en langdurig slachtofferschap. De geïnterviewden maken melding van de volgende excessen:

- Door de oudere in de war worden zwervers, junks of illegalen in huis gehaald om hen te helpen, omdat ze in de ogen van de oudere zielig zijn. Deze blijven vervolgens gedurende lange tijd in het huis van de oudere wonen, halen vriendjes binnen en stelen waardevolle onderdelen van de inboedel of melken op een andere manier de oudere uit. De oudere kan tegen deze overmacht geen verweer bieden.
- Sommige ouderen in de war halen mensen in huis omdat ze behoefte aan contact of behoefte aan sex hebben. Deze binnengehaalde mensen kunnen vervolgens misbruik van deze situatie maken. Aangezien er een afhankelijkheidsrelatie is tussen die persoon en de oudere kan dit misbruik ernstige vormen aannemen, terwijl de oudere hier niets tegen zal durven te ondernemen uit angst om het contact kwijt te raken.

19 Zelfstandig wonende ouderen in de war kunnen niet terecht bij de afdeling Boedelbeheer van de GSD. Deze afdeling is namelijk alleen voor mensen die intramurale zorg ontvangen. Zelfstandig wonende ouderen kunnen wel terecht bij beheersmaatschappijen zoals Protecta, die grote aanschaffingen kunnen regelen. De dagelijkse uitgaven worden niet door zulke beheersmaatschappijen verzorgd, zodat de oudere dat zelf moet zien te regelen.

20 Dit was mede aanleiding om een middag voor alle bewoners en betrokkenen te organiseren waarop bekeken is wat er aan de criminaliteitsproblemen in de flat gedaan kon worden.

- Helpende buitenstaanders (b.v. hulpverleners en buurtbewoners) waar de oudere in de war op vertrouwt (en vaak ook op móet vertrouwen), kunnen misbruik van het hun geschonken vertrouwen maken. De oudere heeft dit soms niet in de gaten of durft hier niets van te zeggen uit angst om de hulp en steun van de dader te verliezen.
- Daders die de ouderen in de war speciaal op straat als 'prooi' selecteren, met hen aanpappen en vervolgens subtiel gedurende langere tijd uitmelken, kunnen vaak ongestoord hun gang gaan zonder dat de oudere of iemand anders het in de gaten heeft.

Onveiligheidsgevoelens

Ouderen in de war zijn, volgens de geïnterviewden in het onderzoek, in het algemeen erg wantrouwig ten aanzien van de buitenwereld. Ze zijn vaak bang voor van alles en nog wat. Hun gevoelens van onveiligheid kunnen verkleind worden als hen structuur wordt geboden. De tehuizen trachten deze structuur te creëren voor hun bewoners, zodat deze ouderen enig houvast hebben.

Volgens de sleutelpersonen kan echter niet gesteld worden dat ouderen in de war banger zijn om slachtoffer te worden van criminaliteit dan 'gewone' ouderen. Misschien zijn ze hier zelfs wel minder bang voor dan de gewone ouderen, omdat ze vaak minder goed op de hoogte zijn van voorgevallen criminele incidenten of dit sneller weer vergeten. Aangezien zelfstandig wonende ouderen in de war meestal weinig contacten hebben, horen ze niet van burens of bekenden dat er iemand in hun omgeving of elders slachtoffer is geworden. Ze nemen vaak ook minder kennis van berichten over criminaliteit in de media, zodat ze bij gebrek aan informatie hierover niet zo snel bang zijn om zelf ook slachtoffer te worden.

Anders ligt het als een oudere in de war zelf getroffen wordt door criminaliteit. De onveiligheidsgevoelens die na het slachtofferschap optreden, zijn volgens de sleutelpersonen bij ouderen in de war vaak ernstiger dan bij meer weerbare ouderen, al zijn hier ook uitzonderingen op mogelijk (ouderen die gelijk vergeten dat ze slachtoffer zijn geworden).

Preventie

Ouderen in de war die in een tehuis wonen worden voldoende beschermd, zodat extra preventie-activiteiten voor deze doelgroep niet nodig zijn.

Veel ouderen in de war wonen echter nog zelfstandig, ook als dit eigenlijk niet meer goed gaat. Opname in een tehuis is vaak geen reële korte termijn optie voor deze ouderen. De tehuizen kennen namelijk flinke wachtlijsten en bovendien vormt het in de war zijn voor verschillende verzorgingstehuizen een negatieve indicatie: de tehuizen zijn namelijk niet toegerust voor de problemen die dat met zich meebrengt. Daarom blijven veel ouderen in de war lang zelfstandig wonen en slaan ze als het ware een fase over: ze worden, als het thuis niet meer gaat, niet eerst opgenomen in een verzorgingstehuis en pas daarna in een verpleegtehuis, maar komen als ze eenmaal opgenomen worden gelijk in een verpleegtehuis terecht. Veel ouderen in de war blijven dus lang en soms té lang zelfstandig wonen, met alle risico's van dien. Extra preventie-activiteiten voor deze doelgroep zijn daarom op zijn plaats.

Er zijn reeds diverse initiatieven in Oud-West ontwikkeld die speciaal op deze groep ouderen in de war zijn gericht en ook een preventieve werking hebben. Het op 1 november 1991 opgerichte **Meldpunt Signaal** dat zich speciaal richt op ouderen in de war en een cliëntenbestand heeft van ongeveer 60 cliënten, heeft een

duidelijke preventieve werking. Doordat het Meldpunt zich vooral richt op de directe omgeving van deze ouderen, wordt gewerkt aan een netwerk van mensen die zich op z'n minst bekommeren om verwarde ouderen. Hierdoor wordt de kans groter dat het slachtofferschap van deze ouderen voorkomen dan wel gesignaleerd wordt en er eerder wordt ingegrepen teneinde verdere escalaties te voorkomen. Omdat alle bij het Meldpunt binnengekomen meldingen besproken worden in het wekelijks **Zorgoverleg** waaraan wordt deelgenomen door de thuiszorg, de verzorgingshuizen, het Riagg, de GG&GD, CAOB, het buurtmaatschappelijk werk, de burenhulp en de wijkpost (als coördinator), wordt de hulpverlening voor deze ouderen beter op elkaar afgestemd en vaak ook in een vroeger stadium op gang gebracht, waardoor de verdere achteruitgang van de betreffende ouderen vaak stopt of in ieder geval vertraagt.

Ook de **dagverzorging** voor verwarde, zelfstandig wonende ouderen, zoals die vanaf april 1989 vier dagen per week van 10 tot 16 uur georganiseerd wordt in **Vondelstede**²¹ en bezocht wordt door ongeveer 20 vaste cliënten (en een wisselend aantal incidentele bezoekers), heeft een zeer positieve invloed op het functioneren van deze groep ouderen²², omdat de ouderen uit hun sociale isolement worden gehaald en er meer toezicht ontstaat.

Via de bovengenoemde activiteiten worden ongeveer 80 ouderen in de war bereikt. Naar schatting wonen, volgens huisartsen, in Oud-West echter 500 van zulke ouderen, zodat verreweg het grootste deel nog niet bereikt wordt.

Aanbevelingen

Gezien de ernst van de risico's die de zelfstandig wonende ouderen in de war lopen, verdient het aanbeveling om de preventie-activiteiten, die gericht zijn op deze doelgroep, uit te breiden.

Bij de preventie-activiteiten moet worden aangesloten bij de risico-factoren die deze doelgroep karakteriseert (en waar iets aan gedaan kan worden²³):

1 Afhankelijkheid.

Ouderen in de war zijn voor veel zaken afhankelijk van anderen. Een zeer risico-gevoelige zaak, die ouderen vaak niet goed zelf meer kunnen, is het regelen van financiële zaken. Om te voorkomen dat deze ouderen hiervoor een beroep doen op onbetrouwbare buitenstaanders, zou een bureau opgezet kunnen worden die ouderen in de war administratieve en financiële ondersteuning biedt.

2 Sociale geïsoleerdheid.

Door (meer) activiteiten te ontwikkelen die gericht zijn op het bereiken van zelfstandig wonende ouderen in de war, kan getracht worden het sociale isolement van hen te doorbreken.

Verder is het van belang dat de alertheid op mogelijk slachtofferschap van ouderen in de war bij alle betrokkenen (hulpverleners, winkeliers, burens, familie e.d.) wordt vergroot om voortwoekerende excessen zo veel mogelijk te voorkomen. De kans op excessen bij zelfstandig wonende ouderen in de war is groot omdat het samenhangt met de kenmerken van deze doelgroep: vergeetachtigheid, afhankelijkheid (hebben hulp nodig), het ontbreken van realiteitszin en sociaal isolement. Door de vergeetachtigheid en het ontbreken

21 Vondelstede verzorgt ook avond- en weekendhulp voor ouderen in de war en een 24 uren bereikbaarheid. Daarnaast herbergt Vondelstede 12 psycho-geriatrische bewoners op één afdeling.

22 Aldus mevrouw Van Daalen in haar inleiding op de studiemiddag voor huisartsen op 11 juni 1993.

23 Er is weinig te doen aan dementiële en psychiatrische problemen van ouderen in de war. Wel kunnen deze problemen verergeren door bepaalde omstandigheden. Zo kan bijvoorbeeld de gestage desintegratie van de woonbuurt deze kwetsbare ouderen extra in de war maken.

van realiteitszin heeft de oudere vaak zelf niet in de gaten dat hij slachtoffer wordt. Door de afhankelijkheid durft hij er niets van te zeggen als hij het wel ontdekt. En vanwege het sociaal isolement kan het misbruik doorwoekeren en zich herhalen, zonder dat een buitenstaander het in de gaten heeft.

Het beste zou het zijn als de buurt zich weer verantwoordelijk zou gaan voelen voor het welzijn van de ouderen in de war die in hun midden wonen. Dit streven sluit goed aan bij de doelstellingen van Sociale Vernieuwing. Vanuit de Wijkpost voor Ouderen Oud West zijn op dit gebied al initiatieven ontplooid en contacten gelegd. Toekomstige preventie-activiteiten gericht op het welzijn en de veiligheid van ouderen in de war en de leefbaarheid van buurten zouden bij deze initiatieven aansluiting kunnen zoeken.

5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Inleiding

In stadsdeel Oud-West in Amsterdam kreeg men sinds eind tachtiger jaren signalen dat er sprake was van toenemend slachtofferschap van criminaliteit en van toenemende onveiligheidsgevoelens onder ouderen.

Om inzicht te krijgen in de mate waarin ouderen in stadsdeel Oud-West daadwerkelijk slachtoffer worden van criminaliteit, onveiligheidsgevoelens ervaren en behoefte hebben aan (preventieve) maatregelen op het gebied van veiligheidszorg, is in de zomer van 1994 door Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) te Amsterdam een onderzoek uitgevoerd.

Onderzoeksvragen

Met het onderzoek werd beoogd antwoord te geven op de volgende centrale onderzoeksvragen.

Slachtofferschap van criminaliteit

- Hoeveel ouderen in Oud-West worden (binnen het stadsdeel) slachtoffer van criminaliteit?
- Van welke vormen van criminaliteit worden ouderen slachtoffer?
- Worden ouderen, die minder weerbaar zijn in termen van financiële positie, gezondheid of sociale contacten vaker slachtoffer van criminaliteit?

Onveiligheidsbeleving

- Hoeveel ouderen in Oud-West voelen zich (binnen het eigen stadsdeel) op straat onveilig en in welke mate voelen zij zich onveilig?
- Hoeveel ouderen in Oud-West voelen zich onveilig in huis en in welke mate voelen zij zich daar onveilig?
- Voelen ouderen, die minder weerbaar zijn in termen van financiële positie, gezondheid of sociale contacten zich vaker onveilig op straat en/of in huis?

Preventieve maatregelen

- Hoeveel ouderen hebben criminaliteitspreventieve maatregelen getroffen in of aan de woning en welke maatregelen betreft het?
- Hoeveel ouderen hebben behoefte aan (meer) maatregelen op het gebied van veiligheidszorg en welke maatregelen betreft het?
- Hoeveel ouderen zijn bereid om (meer) criminaliteitspreventieve maatregelen te treffen en onder welke condities zijn zij hiertoe bereid?
- Welke preventieve activiteiten kunnen in het kader van het project ondernomen worden?
- Welke preventieve maatregelen treffen ouderen als ze de straat op gaan?

Onderzoeksmethoden

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is een telefonische enquête onder de populatie ouderen in Oud-West afgenomen (hoofdstuk twee), een analyse gemaakt van de klachtenregistratie van het spreekuur van de Wijkpost voor Ouderen (hoofdstuk drie) en een aantal interviews afgenomen met sleutelpersonen die kennis hebben van de problematiek inzake 'ouderen die in de war' (hoofdstuk vier).

Resultaten enquête

Onveiligheidsgevoelens

Meer dan tweederde van de ouderen zegt geen last te hebben van gevoelens van onveiligheid; 20% voelt zich soms onveilig en 10% voelt zich vaak onveilig. Men voelt zich vooral 's avonds op straat onveilig; bijna een op de vier ouderen voelt zich 's avonds in Oud-West wel eens of vaker onveilig.

Bij de verdeling naar subgroepen komt naar voren dat vrouwen, 'jongere ouderen', zelfstandig wonenden, alleenstaanden, ouderen met een minder goede gezondheid en met een lager inkomen relatief iets vaker gevoelens van onveiligheid ervaren.

Van de mensen die zich wel eens onveilig voelen mijdt circa 40% bepaalde straten of plekken. Straten die het meest gemeden worden zijn: de Kinkerstraat, het Vondelpark, het Bellamyplein en de Bellamystraat. Een minderheid van de ouderen die wel eens met de trams rijden in Oud-West, voelt zich wel eens onveilig tijdens deze tramreizen.

Behoefte aan maatregelen

De helft van de ouderen vindt dat maatregelen genomen zouden moeten worden om de buurt veiliger te maken. Ofschoon bijna de helft van de ouderen de kwaliteit van de eigen buurt als positief ervaart, ziet men de vuilnisoverlast, overlast van drugsgebruikers, problemen betreffende het verkeer, inbraken en overlast veroorzaakt door jongeren als belangrijke problemen in de buurt. Bij een verdeling naar subgroepen komt naar voren dat ouderen die relatief 'actief in het leven staan', het meest behoefte hebben aan maatregelen inzake overlast en inbraak.

Naast een uitbreiding van de surveillance door de politie heeft men de meeste behoefte aan:

- een uitbreiding van werktijden van de stadswachten naar de avonduren;
- het aanpakken van te hard rijdend verkeer;
- het aanpakken van drugsverslaafden;
- maatregelen om huiseigenaren meer aan beveiliging van woningen te laten doen.

Slachtofferschap

Uit de beantwoording van de vragen over slachtofferschap komt onder meer naar voren dat bijna de helft (44%) van de onderzochte personen slachtoffer is geworden van minstens één van de onderscheiden delicten:

- diefstal/vernieling auto komt het meest voor: 40% van de ouderen (met een auto) is hier minstens een keer slachtoffer van geworden;
- de slachtofferpercentages van vier delicten liggen tussen 11% en 16%. Dit betreft diefstal uit auto, diefstal van portemonnaie zonder geweld, poging tot inbraak box/berging en vernielingen;
- de slachtofferpercentages van diefstal/inbraak uit woning, poging inbraak woning, inbraak/diefstal uit box/berging en fietsdiefstal liggen tussen 6% en 8%;
- de slachtofferpercentages van autodiefstal, diefstal portemonnee (met geweld), bedreiging met lichamelijk geweld, mishandeling en financiële benadeling (te dure aankoop aan deur, te dure diensten aan deur) liggen lager dan 6%.

Bij een verdeling naar subgroepen blijkt dat vrouwen, de groep 71-80 jaar, zelfstandig wonenden, samenwonenden, ouderen met een lager inkomen en ouderen die aangeven veel sociale contacten in de buurt te hebben, vaker slachtoffer worden van delicten.

Preventieve maatregelen

Ongeveer 60% van de ouderen in Oud-West treft binnenshuis één of meer van de volgende maatregelen:

- extra beveiliging op deuren en/of ramen;
- afspraken met burens om op elkaars woning te letten;
- optische controle bij de voordeur;
- verlichting 's avonds aan bij afwezigheid.

Preventieve maatregelen buitenshuis worden minder frequent getroffen. De meest getroffen maatregelen zijn:

- weinig geld of andere waardevolle zaken meenemen;
- 's avonds zoveel mogelijk thuisblijven.

Deze laatste maatregel geeft wel aan dat het leven van (een deel van de) ouderen wellicht vrij ingrijpend wordt beïnvloed door (gevoelens van) onveiligheid en kans op criminaliteit op straat.

Het grootste deel van de ouderen is niet bereid (nog meer) preventieve maatregelen te treffen, 10% is hier wel expliciet toe bereid. Het merendeel van deze 10% weet niet aan te geven welke maatregelen men dan (nog meer) zou kunnen treffen, 12% denkt aan het volgen van een weerbaarheidscursus en 13% aan het aanbrengen van betere sloten.

Een derde van de ouderen kent de folder 'Veilig thuis en op straat'. Een even groot percentage is op de hoogte van het feit dat informatie over vergroting van de veiligheid te verkrijgen is bij het Dirk van Nimwegen Centrum.

Iets meer dan de helft van de ouderen stelt het op prijs om (verder) geïnformeerd te worden over maatregelen ter vergroting van de veiligheid, waarbij men de voorkeur heeft voor brochures die thuis worden bezorgd.

Klachtenregistratie

Uit de klachtenregistratie van de wijkpost voor ouderen komt naar voren dat in een periode van circa 1,5 jaar in totaal 51 meldingen op het gebied van onveiligheid zijn geregistreerd. Op basis van deze registratie kan worden opgemerkt dat er geen aanwijzingen zijn dat sprake is van een toename van de criminaliteit onder ouderen. De meeste meldingen hebben betrekking op inbraak, bedreiging/intimidatie en straatroof. De meldingen worden verhoudingsgewijs vaak gedaan door vrouwen.

Interviews inzake 'ouderen in de war'

Om inzicht te krijgen in de kenmerken van een specifieke groep ouderen, namelijk de 'ouderen in de war', is een aantal sleutelpersonen apart geïnterviewd.

Uit informatie van huisartsen is naar voren gekomen dat naar schatting 500 ouderen boven de 65 jaar in Oud-West problemen van psycho-geriatrische aard hebben. De totale populatie ouderen woonachtig in Oud-West bestaat uit 3873 personen. Dit betekent dat ongeveer 1 op de 8 ouderen problemen van psycho-geriatrische aard heeft. De verwachting is dat in de nabije toekomst het aantal ouderen in de war alleen maar verder toe zal nemen.

Het Meldpunt Signaal, waar meldingen binnenkomen over ouderen die in de war zijn en in Oud-West wonen, kent ongeveer 60 cliënten.

Bij de aangemelde ouderen is meestal sprake van complexe problemen. Bij het

Meldpunt wordt het meest belangrijke probleem geregistreerd. Uit de registratie blijkt dat een derde van de cliënten als belangrijkste probleem met dementie of problematische vergeetachtigheid kampt. Ruim een kwart kent psychiatrische problemen en een derde worstelt met name met eenzaamheid en isolement. De rest heeft problemen vanwege traumatische ervaringen, zwakbegaafdheid of andere omstandigheden.

Er wordt bij het Meldpunt niet apart geregistreerd of deze ouderen slachtoffer zijn geworden van criminaliteit.

Ouderen in de war lopen in vergelijking tot 'gewone' ouderen, volgens de geïnterviewden, extra risico om slachtoffer te worden van bepaalde vormen van criminaliteit. Wel dient hierbij onderscheid gemaakt te worden tussen ouderen in de war die nog zelfstandig thuis wonen en ouderen in de war die in een verzorgings- of verpleegtehuis wonen. De laatstgenoemde groep loopt, volgens de geïnterviewden, namelijk nauwelijks risico om slachtoffer te worden.

Ouderen in de war zijn, volgens de geïnterviewden, in het algemeen erg wantrouwig ten aanzien van de buitenwereld. Ze zijn vaak bang voor van alles en nog wat. Volgens de sleutelpersonen kan echter niet gesteld worden dat ouderen in de war banger zijn om slachtoffer te worden van criminaliteit dan 'gewone' ouderen.

Aanbevelingen

Als de groep ouderen in het stadsdeel Oud-West in zijn geheel in beschouwing wordt genomen, is er geen sprake van een overheersende problematiek op het gebied van veiligheid. De omvang van onveiligheidsgevoelens beperkt zich tot circa een derde deel van de populatie.

Het is niet ondenkbaar dat de preventieve activiteiten die vanuit het Dirk van Nimwegen Centrum en de politie ondernomen zijn, hier reeds een positieve invloed hebben gehad. Dit wil echter niet zeggen dat er geen problemen zijn die aandacht behoeven.

- In de eerste plaats is er een kwetsbare groep van ouderen die in de war zijn. Met name de ouderen onder deze groep die zelfstandig wonen, lopen een verhoogd risico op slachtofferschap. Gezien de ernst van de risico's die de groep 'ouderen in de war' loopt, verdient het aanbeveling om de preventie-activiteiten voor deze doelgroep uit te breiden. Bij de preventie-activiteiten moet worden aangesloten bij de risico-factoren die deze doelgroepen karakteriseren, te weten alleenstaand zijn en sociaal isolement. Het zou goed zijn als de buurt zich weer verantwoordelijk zou gaan voelen voor het welzijn van de ouderen in de war die in hun midden wonen. Dit streven sluit goed aan bij de doelstellingen van Sociale Vernieuwing. Vanuit de Wijkpost voor Ouderen Oud West zijn op dit gebied al initiatieven ontplooid en contacten gelegd. Toekomstige preventie-activiteiten gericht op het welzijn en de veiligheid van ouderen in de war zouden bij deze initiatieven aansluiting kunnen zoeken. Inzake activiteiten die zich richten op de sociaal-psychologische component naar aanleiding van criminaliteit, liggen met name taken voor de welzijns- en zorginstellingen.
- In de tweede plaats blijkt het zo te zijn dat weliswaar de meeste vormen van criminaliteit niet problematisch zijn, maar dat met name bedreiging en intimidatie en bepaalde vormen van overlast een probleem vormen. Dit komt tot uitdrukking in het feit dat relatief veel ouderen van mening zijn dat stadswachten ook in de avonduren actief moeten zijn en dat overlast door druggebruikers en agressief verkeersgedrag moeten worden bestreden. Op dit terrein zijn extra activiteiten

gewenst vanuit de politie, de stadswacht en het stadsdeel.

Het terugdringen van slachtofferschap van delicten is ook van belang om te voorkomen dat ouderen zich minder actief gaan opstellen en in het ergste geval geïsoleerd raken. Voor maatregelen die gericht zijn op het terugdringen van slachtofferschap vormen actieve ouderen dan ook de belangrijkste doelgroep.

- In de derde plaats is, ofschoon de brochure 'Veilig thuis en op straat' bij circa een derde van de ouderen bekend is, verhoging van het bereik van de voorlichtingsactiviteiten gewenst zodat meer ouderen, regelmatig en structureler, worden geïnformeerd.
- Naast de informatie-overdracht, is het, in de vierde plaats, tenslotte van belang de betrokkenheid van ouderen bij de veiligheidszorg en de leefbaarheid van de buurt te vergroten, waarbij men kan denken aan een informeel netwerk van vrijwilligers onder ouderen die sneller problemen bij bepaalde personen kan signaleren, mogelijk zelfs zelf hulp kan bieden en activiteiten kan ontwikkelen dan wel aan professionele hulpverleners signalen kan overbrengen.